

Posudek vedoucího dizertační práce
Michala Geislera
Historická sociologie autismu v České republice

Michal Geisler napsal teoreticko-empirickou dizertační práci v oboru historické sociologie s názvem „*Historická sociologie autismu v České republice*“. Práce čítá 271 normostran textu, 28 normostran literatury a zdrojů. Mezi zdroje byl zařazen také seznam 39 rozhovorů pořizovaných v rámci výzkumu, s popisem dotazovaných a daty uskutečnění rozhovorů. Práce zahrnuje bohatý poznámkový aparát, abstrakty a systematické odkazy na vědeckou literaturu. Práce odpovídá formálním požadavkům kladeným na dizertační práci.

Michal Geisler začal svůj doktorát pod mým vedením v roce 2013, studenta ale znám od akademického roku 2011/2012, kdy začal studovat navazující magisterské studium Historická sociologie, v prezenční formě. Student u mne psal svoji diplomovou práci. Již tehdy se jevil jako inteligentní, pečlivý a pracovitý student. Jeho osobní cesta ho vedla k volbě složitého a zajímavého tématu historické sociologie autismu. Autismus se může jevit jen jako diagnóza. Diagnózy se ale s pokrokem vědy mění a v dějinách se nejednou stalo, že to, co se zdálo být jasnou diagnózou, začalo být najednou po letech viděno úplně jinak.

Od dob Thomase Kuhna víme, že vědecké vidění světa, do kterého patří i lékařské vidění, je historickým a sociologickým fenoménem. Neznamená to, že lékařské a medicínské problémy objektivně neexistují, ale spíše to, že způsob, jakým je analyzujeme, vychází z myšlenkových revolucí, po kterých se úplně mění i sociální organizace. S přispěním zahraničního vlivu byly vytvořeny podmínky pro takovou revoluci a diagnóza „autism“ vstoupila do českého repertoáru diagnóz.

Práce Michala Geislera je velmi důležitá, protože věnuje této revoluci celou svoji pozornost. Michal Geisler postupoval nebývale pečlivě. Stal se sociálním pracovníkem pomáhajícím autistům, a dokonce absolvoval ošřovatelský kurz, díky kterému může pečovat o osoby s autismem. Aby pochopil situaci autistů a to, jak je ovlivňují struktury kolem nich, začal sám pracovat v organizacích s autisty. Zároveň vyhledával v historických pramenech, jak se diagnóza autismu do Československa dostala (což bylo překvapivě relativně nedávno) a jak se pak vyvinula.

Uvedení této diagnózy do Československa, jak uvidíme, změnilo organizaci medicíny v Československu, a pak v České republice. Se změnou konceptu se změnilo paradigma, chápané jako medicínské i jako sociální paradigma. Pomocí rodin a dokonce veřejné politiky se vytvořily sociální struktury a alespoň částečně tak byla pro lidi trpící autismem změněna pozice, identita a místo ve společnosti.

Proto Michal Geisler koncipoval práci tak, že nejdříve analyzoval import a popularizaci konceptu autismu v medicínských kruzích až po proměny lékařských technik (I. kapitola), angažovanost a solidaritu rodičů, která vede k vytvoření občanských iniciativ a ve velkém měřítku jejich profesionalizaci a která vedla až k vytvoření nového typu odborníků (nebo nových typů odborníků) (II. kapitola). Poté se věnoval analýze samotných autistů, od proměny jejich situace díky sociální transformaci vnímání a organizování autismu až k úvahám o jejich aktérství v těchto strukturálních změnách (III. kapitola).

Až v roce 1961 psychiatrička Růžena Nesnídalová spolu s Václavem Fialou „*publikovala v časopise Československá psychiatrie článek K otázce Kannerova časného dětského autismu, který představoval první odborný text o autismu v Československu*“ (str. 49). Tatáž doktorka

Nesnidalová napíše v roce 1973 knihu, která zůstane jedinou knihou věnující se tématu autismu až do devadesátých let. I když byla sama významnou lékařkou, nestačilo to k rozšíření a uznání této diagnózy. Specializované lékařské a společenské instituce se rozvíjejí až v devadesátých letech (str. 56- a další). Tehdy již etablovaná diagnóza a první sdružení rodičů vedou k vyhledávání vědních výzkumů ze západu, a později i institucionalizaci struktur péče o osoby diagnostikované autismem. Hlavní roli zde hraje sdružení *Autistik* založeno rodinami autistů (ve třech fázích), ale i zahraniční stáže lékařského personálu. Zásadní je také změna stylu medicíny po roce 1989. Od autoritářského přístupu se medicína velice pozvolně otevírá interakci s pacienty a jejich rodinami (str. 78).

Přestože už obdobné iniciativy vznikaly v menším měřítku v osmdesátých letech, motorem změn se stali v devadesátých letech rodiče dětí postižených autismem a jimi založené organizace. Autor zde vidí podobenství s vývojem popsaným Gilem Eyelem v Americe v šedesátých letech (str. 73 – 74). Nejdříve se aktivity vyskytovaly v rámci *Sdružení pro pomoc mentálně postižených* (dále též SPMP), které vzniklo v roce 1969 (str. 76) a v rámci kterého se v osmdesátých letech neformálně vytvořilo sdružení *Autistik*. Na osamostatnění si ale *Autistik* musel počkat až do roku 1994. Autor se zabývá také motivací aktérů: „*Základní typ motivace k aktivizaci rodičů a k zakládání rodičovských sdružení představuje zkušenost s absencí, nedostatkem nebo obtížnou dostupností specializovaných služeb a podpory pro děti s autismem a jejich rodiny*” (str. 81).

Autismus tak začíná být uznáván ve společnosti a organizace o něm šíří informace daleko systematičtěji. To má za následek šíření znalostí o autismu v různých oborech: speciální pedagogice, psychologii, psychiatrii, později pak v neurologii, sociálních službách atd. Odborné organizace se rozvíjejí stále více po roce 2000 a specializovaná znalost je tak dále dostupnější. Jedná se o tři typy organizací: rodičovské (nejpočetnější typ), organizace založené odborníky, nebo o novou specializaci u již existujících organizací.

Autor pak za pomoci konceptu neorodiverzity poukazuje na to, jak z diagnózy vzniká identita autisty zcela nezávislá na této diagnóze. Ale i když se lékařský svět otevírá společnosti postupně až v devadesátých letech, teprve v posledních letech vzniká pro autisty prostor, podmínky a možnosti aktérství. Jejich hlas začíná mít váhu, což poukazuje na to, že systém není stabilizován a nachází se stále v procesu historicko-sociologické transformace.

Tato práce, byť je velmi dobře dokumentována, by si možná zasloužila pokročilejší konceptualizaci. Zároveň ale jednoduchost používaných konceptů nepředstavuje překážku pro komplexní úvahy, úvahy o interakci mezi lékařským a společenským světem, interdisciplinárně chápanou otázkou po tom, co znamená být autistou. Co mě osobně nejvíce obohatilo, jsou dva zásadní faktory strukturující diagnózu autismu a autismus chápaný jako sociální jev: jednak je to cirkulace vědy daná stážemi, stipendii, knihami, atd. Je to ale i rodičovská láska a péče, která vede rodiče k tomu, aby se stali obhájci, terapeuti, výzkumníky a aktivisty občanské společnosti. Z této lásky rodiče přeměnili český zdravotní systém, což, jak každý tuší, není jednoduché. Dělají všechno proto, aby se jejich dětem dostalo nejlepší péče, a zároveň mění svět, tvoří narativ, aby se pro ně našlo místo. V mém čtení jsou rodiče opravdovými hrdiny tohoto příběhu.

Práce je psána čtivým, jasným stylem, bez zbytečného žargonu. Bohatý terenní výzkum ilustruje každý prezentovaný element teze, téměř každého odstavce, velmi přesvědčivým způsobem. Metody historické sociologie jsou používány bez větších problémů. Text dokazuje schopnost autora vést nezávisle výzkum na vysoké úrovni. Výzkumné otázky, metody, dílčí a koncové závěry jsou jasné a originální. Autor je v analýze velmi přesvědčivý, koherentní a jemný. Ze všech těchto důvodů považuji tuto práci za výbornou, a proto velmi vřele a s potěšením doporučuji dizertační práci k obhajobě a po jejím obhájení doporučuji Michalovi Geislerovi udělit titul Ph.D.

Nicolas Maslowski